
KIRI PETERBURI TEADUSTE AKADEEMIALE

Hans Sloane

*Tõlkinud Ilmar Anvelt,
kommenteerinud Pärtel Piirimäe*

6. dets. 1733

Olen saanud Teie* kirja 29. oktoobrist ja olen rõõmuga nõus osutama igasuguseid teeneid Teie Akadeemiale igal võimalikul viisil ja mul on väga hea meel ning olen väga tänulik neile soosingu eest, et nad kavatsevad teha minust auliikme, ning püüan igal viisil seda ära teenida. Dr Houstoun¹ on surnud Jamaikal, kuhu ta tuli haigena Cartagenast. Me ei tea veel, kuidas ta on oma asjad korraldanud, ega suuda kuidagi leida kedagi, kes oleks nii kvalifitseeritud, et sobiks tema järglaseks. Selle ametiga seoses on mõeldud hr Millarile.² Ma loodan, et Te olete lugenud hr Catesby viimast tööd *Carolina*,³ mille ma saatsin koos kirjade ja *Toimetis-*

Tõlgitud käsikirjast Sch. 2743, mis asub TÜ raamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute kogus: <http://www.utlib.ee/ekollekt/autograafid/s/sloane.pdf>.

*Kirja adressaadi kohta vt järelsõna. *Toim.*

¹William Houstoun (Houston, 1695–1733) oli Sloane'i tuttav kirurg Jamaikal, kelle taimesaadetised moodustavad suure osa Sloane'i herbaariumikollektsioonist, mida praegu säilitatakse Loodusloo Muuseumis Londonis (*Natural History Museum*).

²Dr Robert Millar (surn. 1742), arst, saigi Sloane'i soovitusel Houstouni järglaseks. *Tlk.*

³Mark Catesby (1683–1749) oli Inglise loodusteadlane, kes 1722–1726 käis Londoni Kuningliku Seltsi (*The Royal Society*) ülesandel eks-

tega.⁴ Hr Nettleton⁵ lubas need edasi saata. Kui Teil on midagi uut, mida Te soovite teaduse edendamiseks, andke mulle sellest teada, ja kui Te tahate midagi siit, saadab selle Teile

Teie kõige kuulekam ja kõige alandlikum teener

Hans Sloane

[P.S.] Kasvuhooned ja laod Chelseas on valmis ja taimed edenevad seal suurepäraselt.

HANS SLOANE, JOHANN AMMAN JA
PETERBURI TEADUSTE AKADEEMIA

Tartu ülikooli raamatukogus säilitatav Hans Sloane'i kiri, milles ta avaldab tänu eelseisva valimise üle Peterburi Teaduste Akadeemia auliikmeks, annab põneva sissevaate 18. sajandi teadussuhete maailma. Kirja autor Sir Hans Sloane (1660–1753) oli Inglise arst, loodusteadlane ja kollektioneer. Ehkki Sloane'ile sai juba eluajal osaks kõrgeim tunnustus, millest Inglise teadlane unistada võis — Kuningliku Seltsi (*Royal Society* ehk Suurbritannia teaduste akadeemia) presidendi ametikoht —,

peditsoonil Põhja-Ameerika lõunaosas ja Lääne-India saartel. Catesby kirjeldas ja joonistas üles arvukalt sealse fauna ja flora esindajaid ning esitas need monumentaalses töös *The Natural History of Carolina, Florida and the Bahama Islands*, mis ilmus Londonis Kuningliku Seltsi toetusel aastatel 1731–1743 kahes köites. Catesby saatis rohkesti taimenäidiseid ka Sloane'ile.

⁴*The Philosophical Transactions of the Royal Society*, 1665. aastast ilmuv Kuningliku Seltsi väljaanne, mis on kõige kauem järjepidevalt ilmunud teadusajakiri maailmas. Tegu võib olla selle 37. köitega (1731–1732), mis ilmus 1733. a, või siis mõne üksiku vihikuga. Muu hulgas tutvustas 37. köide ka Catesby raamatut.

⁵Thomas Nettleton (1683–1742) oli Inglise arst, üks esimesi edukaid rõugevaktsiini kasutajaid, kes tegutses Hans Sloane'i ja teiste Kuningliku Seltsi liikmete ärgitusel. Sloane'i on peetud kõige mõjukamaks vaktsineerimise propageerijaks 18. sajandi Inglismaal (vt Stanley Williamson, *The Vaccination Controversy: The Rise, Reign and Fall of Compulsory Vaccination for Smallpox*. Liverpool: Liverpool University Press, 2008, lk 32, 40–42).

põhineb tema peamine kuulsus ta pärandil. Nimelt panid just tema ulatuslikud botaanilised, zooloogilised ja antikvaarsed kogud aluse maailma ühele vanimale ja suurimale muuseumile — Briti Muuseumile, ning tema kollektsioonidest jätkus ka väiksemate muuseumide, nagu näiteks Londoni Loodusloo Muuseumi (*The Natural History Museum*) rajamiseks (vt MacGregor 1994).

Sloane sündis Iirimaal Killyleagh's võrdlemisi tagasihoidlikes oludes. Näidates juba varases nooruses üles suurt huvi meditsiini vastu, läks ta 1679. a õppima Londonisse Apteekrite Kolledžisse (*Apothecaries Hall*) ning seejärel Leidenisse, kus ta 1683. aastal omandas *M.D.* kraadi. Londonisse naasnuna sai ta 1685. aastal Kuningliku Seltsi liikmeks. 1687. aastal reisis ta Jamaika kubernerri hertsog Albermarle'i ihuarstina Jamaikale. Hertsog küll suri varsti, ent Sloane'il õnnestus jääda saarele 15 kuuks, teenides elatist arstina. Sloane kasutas võimalust tegelda botaanikaga, mille vastu ta tundis huvi eeskätt farmakoloogilisest aspektist, ning kogus andmeid enam kui 800 taimeliigi kohta, tuues rohkesti näidiseid Inglismaale kaasa. Tagasi Londonis, seadis ta sisse ülieduka arstipraksise — tema patsientide hulka kuulusid ka kuninganna Anne ja kuningad George I ja II. Arstina oli Sloane uuendusmeelne, propageerides muu hulgas vaktsineerimist rõugete vastu. Ühtaegu edenes Sloane'i karjäär Kuninglikus Seltsis — 1693. a oli ta nimetatud seltsi sekretäriks ning selles ametis oli üheks tema saavutuseks seltsi häälekandja *Philosophical Transactions* taaskäivitamine. 1716. aastal pälvis Sloane George I-lt aadlitiitli (baronet). 1727. aastal kulmineerus ta edukäik ühehääle valimisega Isaac Newtoni järglasena Kuningliku Seltsi presidendiks, ning selles ametis tegutses ta 1741. aastani (Beer 1953).

Arstipraksise ja akadeemia juhtimise kõrvalt oli Hans Sloane haaratud 18. sajandile omasest "kuriositeetide" kogumise kirest (vt Da Costa 2002). Lisaks erialaga seotud botaanilistele ja zooloogilistele kollektsioonidele, mida täiendasid üha uute *specimen*'idega tema korrespondendid Jamaikalt ja mujalt, kogus Sloane suurel hulgal kõikvõimalikke antiikesemeid, käsikirju ja joonistusi. Ta ostis pärijate käest tervikuna mitmeid omaaegseid suuremaid kollektsioone ning sai rohkesti esemeid kingiks ka patsientidelt ja sõpradelt. Nii lõi Sloane oma majas, mis asus praeguse Briti Muuseumi lähedal Bloomsburys, ka laiemale publikule avatud eramuuseumi (või tollaegse nimega "kuriositeetide kabinet"). Teiste seas külastas Sloane'i maja 1736. aastal Rootsi botaanik Carl von Linné, kes kasutas Sloane'i herbaariume oma kuulsa süstemaatilise taimekataloogi *Species Plantarum* koostamisel (Bryk 1953: 71; Blunt 2001: 109).

1742. aastal kolis Sloane Chelsea mõisasse, kus tema kogudel olid avaramad tingimused. Mõisa, mille oli ehitanud Henry VIII ja kus oli üles kasvanud kuninganna Elizabeth I, ostis Sloane juba 1712. aastal, kui ta staatus ja sissetulekud olid järsult tõusnud seoses nimetamisega kuninganna Anne'i ihuarstiks. Chelsea mõisa kasvuhoonete ja ladude ehitamisest on juttu ka siin avaldatud kirjas. Kui Sloane 1753. aastal 93 aasta vanuses suri, sisaldasid ta kogud rohkem kui 71 000 eset, sealhulgas 50 000 trükist, käsikirja ja herbaariumikõidet. Oma testamendiga pärandas ta kogud kuningas George II-le inglise rahva jaoks tingimusel, et ta pärijatele makstakse nende eest 20 000 naela. Parlament võttiski 1753. aastal vastu Briti Muuseumi asutamise seaduse. Raha kogude väljaostmiseks ja muuseumi rajamiseks otsustati võtta loteriituludest, mis siiaaani on Suurbritannias levinud kultuuriobjektide rahastamise viis. Kogude majutamiseks osteti Montagu perekonnalt nende maja Great Russell Streetil, ning 1759. a 15. jaanuaril avati Briti Muuseum külastajaile.

Hans Sloane'i saavutusi teadlase ja teadusadministraatorina tunnustasid mitmete riikide teaduste akadeemiad, valides ta oma välis- või auliikmeks. Pariisi TA valis ta 1699. aastal korrespondentliikmeks ning 1709. aastal välisliikmeks. 1712. aastal nimetati Sloane Preisi Kuningliku TA ning 1752. aastal Saksamaa vanuselt teise, hiljuti George II — kes oli ühtlasi Hannoveri kuurvürst — poolt loodud Göttingeni TA liikmeks (Beer 1953: 82).

Siin avaldatud kiri puudutab Sloane'i valimist Peterburi Teaduste Akadeemia auliikmeks. Venemaa TA asutamine on üks osa tsaar Peeter I (1672–1725, troonil alates 1682) reformiprogrammist, mille eesmärgiks oli Venemaa euroopastamine. Kui paljud Euroopa tollaegsed saavutused, nagu laevaehitus, trükikunst, ajakirjandus või armeede ülesehitus, jätsid noorele Peetrile juba tema "suure saatkonna" ringreisi 1697–1698 aastal niivõrd võimsa mulje, et ta asus neid Venemaale saabudes otsekohe jäljendama, siis teadustegevusele institutsionaalse aluse loomiseni jõudis ta alles elu lõpuaastatel. Peeter I sellekohaste ettevõtmiste tagamaana on nähtud nii sisemisi kui ka väliseid tegureid: ühelt poolt seniste asutuste suutmatust koolitada tippadministraatoreid ning teiselt poolt soov parandada Venemaa rahvusvahelist mainet (Hughes 1998: 307). Niisiis oli tegemist osaga varauusaegsest suhtekorraldusprojektist: kogu Venemaa "kultuurirevolutsiooni" olulisimaks käivitajaks võibki pidada Peetri soovi vabaneda "aasialiku ja barbaarse Moskoovia" mainest, mis saatis Venemaad 16. ja 17. sajandi jooksul (Anderson 1954a, 1954b; Berry 1968). Muu hulgas takistas vilets maine ka administratiivseid ja sõjalisi reforme ning tehnoloogilist edasiminekut, sest väga

raske oli meelitada Venemaale nii Euroopa kapitali kui ka Euroopa asjatundjaid, kelle kogemused ja teadmised olid muudatuste elluviimiseks hädavajalikud (Dörries 1939: 105).

Teaduste Akadeemia loomisel võttiski Peeter I otseselt eeskuju Euroopa analoogsetelt asutustelt. Tema esimene kokkupuude sellise institutsiooniga leidis aset juba 1698. aastal Londonis, mil ta külastas Kuninglikku Seltsi (Lipski 1953: 349; Appleby 2003). Eeskujuna mõõduandvaks sai siiski Saksa filosoofi Gottfried Wilhelm Leibnizi plaanide järgi 1701. aastal Berliinis loodud Preisi TA. Oma rolli mängis selles Leibniz ise, kes pani suuri lootusi Venemaa tsiviliseerimisele ja kaasamisele tema algatatud Euroopa teaduskeskuste võrgustikku (Groh 1961: 32–43). Alates 1697. aastast üritas Leibniz tsaariga isiklikult kohtuda, et panna teda huvituma mitmesugustest projektidest Venemaa teaduslikuks uurimiseks, ning 1711. aastal õnnestuski tal saavutada audients tsaari juures. Sellest kohtumisest on vähe teada, ent säilinud on Leibnizi kiri 1712. aastast, kus ta kutsub tsaari üles Preisi eeskuju järgima: “Hetkel olen ma Preisi Kuningliku Teaduste Akadeemia president [---]. Selle asutas kuningas minu ettepanekul, ning ma olen asja korraldanud nii, et talle tekib sellest väga vähe kulusid. Oleks väga lihtne luua samalaadne, või isegi suurem asutus Tema Majesteedi tohutus riigis.” (Lipski 1953: 349.)

Peale selle mõjutasid Peetrit diskussioonid Prantsuse teadlastega viisiilil *l'Académie Royale*'i 1717. aastal ning Halle filosoofiaprofessori Christian Wolffi ideed, kes oli kirjavahetuses Lavrenti Blumentrostiga, Venemaa Teaduste Akadeemia tulevase presidendiga. Peeter siiski eiras Wolffi nõu luua kõigepealt ülikool ning otsustas Preisi stiilis universaalse akadeemia kasuks, mis erinevalt kitsamalt reaalteadustele suunatud akadeemiast Londonis ja Louvre'is kattis nii humanitaar- kui reaalteadusi. Et Venemaalt ei olnud päde vaid teadlasi võtta, sai akadeemia lisaks euroopalikule vormile ka Euroopa koosseisu. 1721. aastal saatis Peeter I oma raamatu- ja muude kogude hoidja, elsassi päritolu Johann Daniel Schumacheri (1690–1761) Euroopasse ringreisile akadeemiale sobiva personali värbamiseks. Schumacheri ja Blumentrosti kirjalikule ettepanekule tulevase akadeemia liikmeskonna kohta lisas Peeter märkuse, et “tuleks võtta tööle ka kaks slaavi päritolu teadlast, et paremini õpetada venelasi”. Ehkki akadeemia asutamine kuulutati välja juba 1722. aastal, jõuti ametliku avamiseni alles pärast Peeter I surma Katariina I valitsusajal, 1726. aastal. Peetri ettepanekule vaatamata olid kõik asutajaliikmed peale presidendi pärit Euroopast, peamiselt Saksamaalt, ning esimeseks vene päritolu täisliikmeks sai alles 1741. aastal Mihhail Lomonossov. Eesti lugejat silmas pidades väärub märkimist,

et TA finantseerimiseks otsustati kasutada tolli- ja aktsiisilõive vastselt Venemaa koosseisu läinud Eesti ala linnadest Narvast, Tartust, Pärnust ja Kuressaarest (Hughes 1998: 307–308).

Suuresti Euroopa päritolu liikmeskonna toel hakkas kiiresti edenema koostöö teiste teaduslike asutustega Euroopas. Venemaa ametlikud teaduslikud sidemed Inglismaaga said alguse just Hans Sloane'i asumisega Kuningliku Seltsi presidendi ametikohale. Tema eelkäija Sir Isaac Newton, kes suri 1727. a märtsis, oli oma viimasel koosolekul presidendina lugenud ette kirja Venemaa TA-lt, milles tehti ettepanek teaduslikuks koostööks. Sloane'il olid selleks ajaks välja kujunenud isiklikud sidemed mitme Peterburi akadeemia liikme ja sellele lähedal seisva isikuga. Juba 1721. aastal oli ta kohtunud Euroopas ringi reisiva J. D. Schumacheriga, kellel oli muu hulgas ülesanne külastada nii avalikke kui eramuuseume, et informeerida tsaari tema kollektsioonide rikastamise võimalustest. Schumacher väljendab oma ametlikus aruandes vaimustust Sloane'i kogude vastu. Ka hiljem jäid nad omavahel kirjavahetusse. 1724. aastal võtsid Sloane ja kuninglik astronoom Edmond Halley Londonis vastu Prantsuse astronoomi Joseph Nicolas De L'Isle'i (1688–1768) ja tutvustasid talle Greenwichi observatooriumi. De L'Isle'ist sai üks Venemaa TA asutajaliikmeid ning Peterburi observatooriumi rajaja (Thomas 1988: 21–23).

1730. aastal külastas Londonit noor Peterburi akadeemik, Saksamaalt pärit ajaloolane Gerhard Friedrich Müller (1705–1783), kes hiljem taanlase Vitus Beringi kutsel ühines tema teise Kamtšatka ekspeditsiooniga ning sai tuntuks oma Siberi etnoloogia ja ajalooalaste uurimustega (vt Frost 2006: 119). Mülleri peamiseks missiooniks Inglismaal — peale muude ülesannete, nagu sidemete loomine raamatukaupmeestega, et hankida kirjandust ning leida võimalusi TA enda publikatsioonide müügiks — oli värvata akadeemiale tegevliikmeid ning leida ka sobivaid auliikme kandidaate. Hans Sloane'i oli Mülleri juhistes nimetatud ühena üheteistkümnest võimalikust auliikmest. Müller tegigi Sloane'ile vastava ettepaneku, millega viimane nõustus. Müller kirjutab oma ametlikus ettekandes, et Sloane kinnitanud talle, et “ta peab seda erakordseks auks, kui Akadeemia ta auliikmeks nimetab”. Mülleri palvel lubas Sloane tal korduvalt uurida oma erakordseid antikvaarseid ja loodusloolisi kollektsioone ning raamatukogu. Müller osales Sloane'i kutsel ka 22. oktoobril Kuningliku Seltsi istungil, kus ta sai võimaluse tutvustada Peterburi TA publikatsioone, ning külastas seltsi liikmete seas populaarset härrasmeeste klubi ning ka Sloane'i kodu Chelseas (Thomas 1988: 23–24).

Juba 1730. a detsembris valiti G. F. Müller Kuningliku Seltsi auliikmeks ning edaspidi hoidis ta seltsiga tihedat kontakti. *Philosophical Transactions* 429. vihikus (juuli-oktoober 1733) tutvustab Müller oma plaani Venemaa ajaloo uurimise edendamiseks, mis seisnes esmajoones dokumentide kogumises ja publitseerimises tulevase ajaloo koguteose tarvis. Müller kutsus Euroopa teadlasi saatma keiserlikule TA-le kõikvõimalikke Venemaa ajalugu puudutavaid materjale. Artiklile oli lisatud üksikasjalik soovide nimekiri, näiteks 4. punktina “Kõigi Vene kroonile alluvate maade, territooriumide ja linnade geograafiline, koroograafiline ja topograafiline kirjeldus, näiteks Liivimaa, Eestimaa, Ingerimaa ja Karjala ning kõigi teiste valitsuste ja maade täielik geograafia, koos lühikeste märkmetega iga linna ajaloo kohta. Samuti, üksikute linnade kirjeldused ning iseärasused” (Müller 1733). 1733. a kirjutas Müller Sloane’ile, andes teada oma eelseisvast Siberi-reisist ja kalmõki ning tanguti (tiibeti) keele õpingutest. Ida keeltest kirjutas 1730. aastatel Sloane’ile ka Peterburi TA liige Gottlieb Siegfried Teophil Bayer (1694–1738), kes kutsus Sloane’i üles edendama hiina keele ja kirjanuse uurimist Kuninglikus Seltsis (Thomas 1988: 25).

Hans Sloane’i enda valimisega auliikmeks läks pisut rohkem aega kui Mülleri puhul. Tema siin avaldatud kirja 6. detsembrist 1733, mis kinnitab valmisolekut igal võimalikul viisil Peterburi akadeemiat toetada, võibki tõlgendada kui diskreetset tõuget valimise edendamiseks. Kirja adressaat ei ole teada, ent tegu peaks olema akadeemia liikmega, kellega Sloane ka varem oli kirju vahetanud. Müller see olla ei saanud, sest Beringi ekspeditsiooni teadlaste grupp oli Peterburist lahkunud juba 8. augustil (Frost 2006: 127) ning 29. oktoobriks, mil oli dateeritud Sloane’ile saadetud kiri, oli ta juba poolel teel Siberi pealinna Tobolskisse. Christine Thomas loetleb oma artiklis Sloane’i Venemaa-sidemetest veel rea teadlasi, kellega vahetatud kirju on säilinud Briti Raamatukogus ja Venemaa Teaduste Akadeemia arhiivis (29.10.1733 Sloane’ile saadetud kirja nende seas pole). Nendest Bayer ja Schumacher on väga ebatõenäolised, sest esimesele tavatses Sloane kirjutada ladina ja teisele prantsuse keeles. Ka De L’Isle’i kirjad Sloane’ile on prantsuse keeles ning võib oletada, et Sloane’i vastused olid viisakusest samas keeles. 1734. a Venemaa TA presidendiks saanud Johann Albrecht Korffiga (1697–1766) suhtles Sloane üldiselt prantsuse ja ladina keeles (Thomas 1988: Appendix A).

Ülimalt suure tõenäosusega oli adressaadiks hoopis Sloane’i endine assistent Johann Amman (1707–1741), kes oli sündinud Saksamaal Schaffhausenis ja õppinud Leidenis meditsiini. Et Ammani põhihuviks oli botaanika, võttis Sloane ta ametisse oma looduslooliste kogude ku-

raatorina ning 1731. aastal valiti ta Kuningliku Seltsi liikmeks. Müller kirjutab oma aruandes, et Londonis tajus ta konkurentsi Ammani ja ühe teise Sloane’i assistendi vahel, mis andis talle lootust, et ehk õnnestub Amman Venemaale meelitada. Pärast mitmekordseid meelemuutusi saabuski Amman 1733. aastal Peterburi ning sõlmis TA professori töölepingu. Oma rohketes säilinud kirjades Sloane’ile kirjeldab Amman nii Venemaa poliitilisi sündmusi, akadeemilist elu kui ka inimeste eluolu, floorat ja faunat. Ta ei jätnud saatmata ka botaanilisi ja muid haruldusi, täiendades nõnda Sloane’i kogusid (Thomas 1988: 26, 32). Sloane’i siinkohal tutvustatud kiri paistab olevat selle korrespondentsi osa — sellele viitab nii botaanilist informatsiooni sisaldava Catesby teose saatmine, Sloane’i isiklike projektide (Chelsea) ja sidemete (Houstoun, Millar, Nettleton) väga hea tundmise eeldamine ning viitamine Venemaa akadeemiale kui “neile”, mis näitab teatavat samastumist autori ja adressaadi vahel.

Johann Amman suhtles paljude Euroopa juhtivate botaanikutega, sealhulgas ka Carl von Linnéga, kelle moodsat taksonoomiat ja kirge kõigile taimedele uued nimed panna ta üpris avameelselt kritiseeris (Blunt 2001). Suur osa Ammani troopiliste taimede kollektsoonist, mille talle olid saatnud Sloane, Houstoun jt, jõudis pärast tema surma Peterburi akadeemiku Johann Gmelini kaudu lõpuks Linnéni (Rowell 1980). Ammani jäävaks panuseks Peterburis oli botaanikaasutamine 1736. aastal. Mis puudutab tema isiklikku elu, siis 1739. aastal abiellus ta Daniel Schumacheri tütre Anna Elisabethiga. Amman kurtis aga pidevalt Sloane’ile TA viletsa rahastamise ja ebakindla tuleviku üle ning mainis ka Venemaa “ülimalt karmi ja ebapüsivat kliimat”, mis hävitavat ta tervist. Amman surigi 1741. a detsembris kõigest 34 aasta vanusena (Thomas 1988: 27).

Sloane’i valimine Venemaa TA auliikmeks sai teoks üsna peatselt pärast siin publitseeritud kirja Ammanile. 1734. a 8. veebruari koosolekul tehti ettepanek tema valimiseks, ent kuna akadeemial puudus sel ajal president, ei saanud lõplikku otsust teha. Pärast J. A. Korffi valimist presidendiks sama aasta novembris nimetati ka Sloane ametlikult TA auliikmeks. Vastava diplomi annetas talle 1735. aastal kirjanik Antiohh Kantemir, kes sel ajal teenis keisrit Venemaa suursaadikuna Londonis. Venemaa teaduskontaktide olulisust Sloane’i jaoks näitab fakt, et oma testamendis määras ta kindlaks, et juhul kui Inglise parlament ei nõustu tema kogusid pärijatelt välja ostma, antakse järgmisena võimalus Venemaa TA-le (Thomas 1988: 25, 33).

Mis puutub Sloane’i kirja sattumisse Tartu ülikooli raamatukogu kollektsoonis, siis tegemist on hilisema juhuse, mitte tolleaegsete tea-

du slike sidemete peegeldusega. Kiri pärineb nimelt Friedrich Ludwig Schardiuse (1795–1855) ulatuslikust autograafide kollektsoonist, mille Schardius 1852. aastal kinkis Keiserlikule Tartu Ülikoolile selle avamise 50. aastapäeva puhul. Saksamaalt Anhalt-Dessaust pärit Schardius töötas 1823–1849 Peterburi Teaduste Akadeemias, esmalt raamatukoguhoidjana ning seejärel arhivaar-tõlgina, ning samaaegselt ka Ermitaažis konservatorina. Kokku eri andmetel ca 2900–3200 isiku kirju, kirjafragmente, autogramme ja muid kirjutusi hõlmav kollektsoon sisaldab suurel hulgal just TA presidentidele, sekretäridele ja liikmetele saadetud kirju (Schmidt 1998; Lust 2008). Võib oletada, et Schardius kogus need kokku esmajoones pärijate käest, kes esiisade tarbetustest paberikuhjadest heameelega vabanesid. Ehkki tagantjärele vaadates oleks nende õige koht olnud TA arhiivis, kus need oluks Venemaa teadusajaloo uurijatele tervikuna kättesaadavad, võib pidada Schardiuse suureks teeneks, et need materjalid ülepea säilinud on. Nüüd on Schardiuse põnev kollektsoon Tartu ülikooli raamatukogu poolt digiteerituna kogu maailmale kättesaadavaks tehtud.

Kirjandus

- Anderson, M. S. 1954a. English views of Russia in the 17th century. — *Slavonic and East European Review*, vol. 33, pp. 140–160.
- Anderson, M. S. 1954b. English views of Russia in the age of Peter the Great. — *The American Slavic and Eastern European Review*, vol. 13, pp. 200–214
- Appleby, J. H. 2003. The founding of St Petersburg in the context of the Royal Society's relationship with Russia. — *Notes and Records of the Royal Society of London*, vol. 57(3), pp. 273–284
- Beer, G. R. D. 1953. Sir Hans Sloane, F.R.S. 1660–1753. — *Notes and Records of the Royal Society of London*, vol. 10(2), pp. 81–84
- Berry, L. E., Robert O. Crumey (eds.) 1968. *Rude & Barbarous Kingdom: Russia in the Accounts of Sixteenth-Century English Voyagers*. Madison: University of Wisconsin
- Blunt, W. 2001. *The Compleat Naturalist: A Life of Linnaeus*. London: Frances Lincoln
- Bryk, F. 1953. Linné und die Species Plantarum. — *Taxon*, vol. 2(3), S. 63–73
- Da Costa, P. F. 2002. The culture of curiosity at the Royal Society in the first half of the eighteenth century. — *Notes and Records of the Royal Society of London*, vol. 56(2), pp. 147–166

- Dörries, H. 1939. *Rußlands Eindringen in Europa in der Epoche Peters des Großen: Studien zur zeitgenössischen Publizistik und Staatenkunde*. Königsberg
- Frost, O. W. 2006. *Bering: Vene impeeriumi teenistuses Ameerikat avastamas*. Tallinn: Kunst
- Groh, D. 1961. *Russland und das Selbstverständnis Europas: Ein Beitrag zur europäischen Geistesgeschichte*. Neuwied: Luchterhand
- Hughes, L. 1998. *Russia in the Age of Peter the Great*. New Haven and London: Yale University Press
- Lipski, A. 1953. The foundation of the Russian Academy of Sciences. — *Isis*, vol. 44(4), pp. 349–354
- Lust, K., L. Lepik 2008. Tartu Ülikooli kollektsoonide kaardistamine 2006–2007. — <http://www.ut.ee/ajaloomuuseum/TY-kaardistamine.pdf>
- MacGregor, A. (ed.) 1994. *Sir Hans Sloane: Collector, Scientist, Antiquary*. London: The British Museum Press
- Müller, G. F. 1733. Proposals for the improvement of the history of Russia. — *Philosophical Transactions of Royal Society*, vol. 38(429), pp. 136–142
- Rowell, M. 1980. Linnaeus and botanists in eighteenth-century Russia. — *Taxon*, vol. 29(1), pp. 15–26
- Schmidt, K. 1998. Saksa autograafid Friedrich Ludwig Schardiuse kollektsoonis. — <http://www.utlib.ee/ee/konverentsid/1998/epistolae/kiira.html>
- Thomas, C. G. 1988. Sir Hans Sloane and the Russian Academy of Sciences. — *British Library Journal*, vol. 14, pp. 21–37

Pärtel Piirimäe

PÄRTEL PIIRIMÄE (sünd. 1972) lõpetas 1995 Tartu ülikooli ajalooerialal, MA (TÜ, 1998), MPhil (Cambridge'i ülikool, 1999), PhD (Cambridge'i ülikool, 2007). Alates 2008 TÜ uusima aja dotsent, alates 2006 Ajaloolise Ajakirja peatoimetaja.